

/ /

Mathaliz-Ab-Gwenc'hlân
(Georges LE RUMEUR) A C'horsedd Breiz

Julien

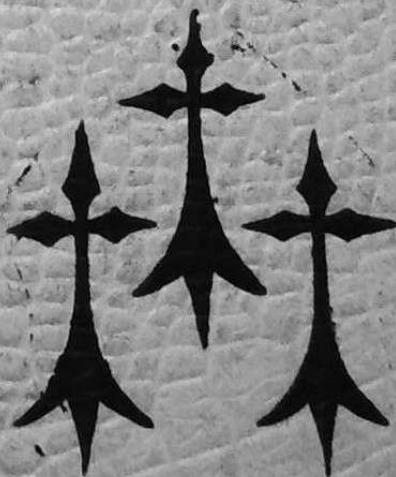
PRÊTRE

Breiz Divarvel

DIBAB SONIGOU BROGAR

Kentskrid gant ar Barz Taldir

Skeudennou gant an Oberour

En ti an Oberour,
4, rue Thiers, AZAY-LE-RIDRAU (Indre-et-Loire)

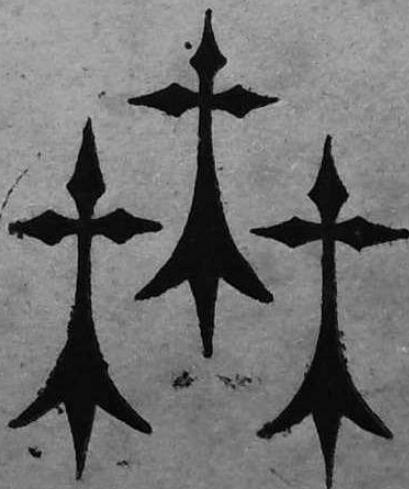
Mathaliz-Ab-Gwenc'hlân
(Georges LE RUMEUR) *A Chorsedd Breiz*

Breiz Divarvel

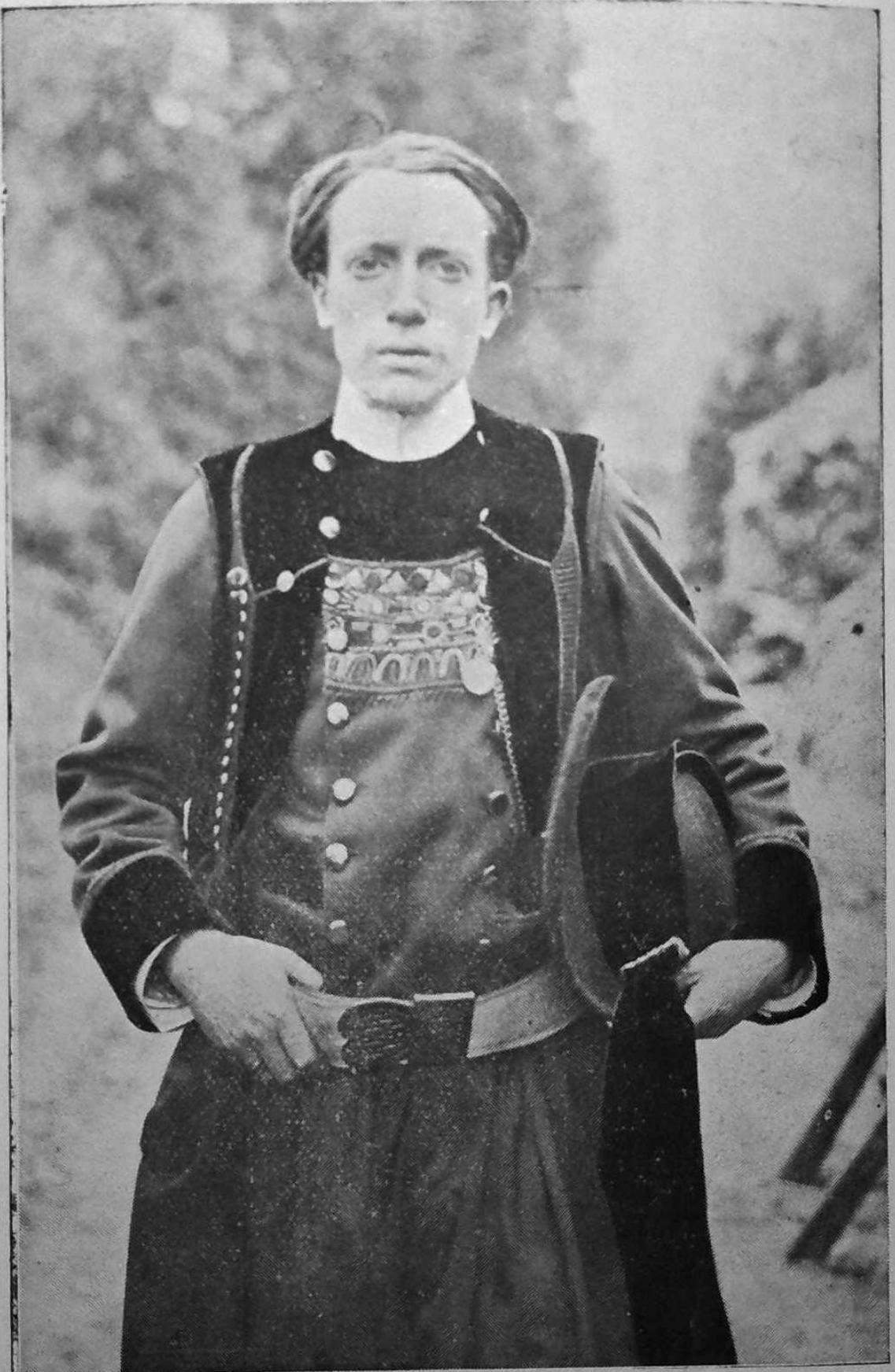
— DIBAB SONIGOU BROGAR —

Kentskrid gant ar Barz Taldir

Skeudennou gant an Oberour

Moullerez ar Bobl. — Keraez

MATHALIZ-AB-GWENC'HLAN

Kentskrid gant ar Barz Taldir

KENTSKRID

Er bloavez 1882, d'an 28 a viz Eost, e c'hane er Radenneg, loden-vro Ille-ha-Vilaine, eur poupik hag a oa roet d'ezan gant e dud an hano a Georges. E dad a oa eun Tregeriad divroet, Iann-Loeiz Ar Rumeur e hano, hag a c'honee e vuez evel den impliet ebarz station hent-houarn ar gear-ze.

(*Traduction française*)

Préface

En l'année 1882, le 28 d'Août, naquit à Fougères, département d'Ille-et-Vilaine, un enfant que ses parents prénommèrent Georges. Son père était un Trégorrois exilé du nom de Jean-Louis Le Rumeur, qui gagnait sa vie comme employé de chemins de fer à la gare de cette ville.

Neubeud amzer goude e c'henivelez, mam Georges, a oa ginidik a Vreiz-Uhel, a rentaz he ene da Zoue, ha sethu eun emziva'd bihan chomet war divrec'h e dad.

E dad-koz, kemener en Lannuon, hag eur c'hoar d'e dad, euz an hevelep kear, a ginnigaz dre vadelez d'an intañv rei dorn d'ezan da zavel e grouadur. Setu eno penoz e teuaz Georges ar Rumeur da veva da vro e dud koz.

Petra bennag, a skriven d'in eur wech, « biskoaz ma c'herent n'o deuz lavaret eur gir brezonek d'in, » na 'vitse, an aér breizek en pehini e vevaz en Lannuon beteg an oad a 14 vloaz, na chomaz ket hep merka war e demper. An arvestou euz "Bro goz e dadou", ar iez burzodus, ken dishenvel ouz gallegach keariz, a gleve beb iaou war al leur-gear pa zeue ar baizanted a dro war dro d'ar marc'had, kement-se holl na oa ket heb digerri dirazan eun dremwel all, heb leuskel eun arouden don en e spered a vugel, heb aoza an toaz tenerikze da zigemer divezatoc'h ar peur-stum a vije roet d'ezan dre eun diskadurez ha dre eun darempred broadel.

Peu après sa naissance, la mère de Georges, qui était originaire de Haute Bretagne, rendait son âme à Dieu, et voilà le petit orphelin à la charge de son père.

Son grand-père, tailleur à Lannion, et une sœur de son père, de la même ville, offrirent généreusement au veuf de lui donner la main pour élever son enfant. Et voilà comment Georges Le Rumeur vint habiter au pays de ses ancêtres.

« Bien que, m'écrivait-il un jour, jamais mes parents ne m'adresseront la parole en breton, » cependant, l'ambiance bretonne où il vécut à Lannion jusqu'à 14 ans, ne fut pas sans influencer son caractère. La contemplation du "vieux Pays de ses Pères," la langue merveilleuse, si différente de l'argot français des villotins, qu'il entendait chaque jeudi sur la place publique quand les paysans d'alentour venaient au marché, tout cela n'était pas resté sans lui ouvrir d'autres horizons, sans laisser une trace profonde dans son âme enfantine, sans préparer cette pâte encore tendre, à recevoir plus tard le complément de forme qui lui serait donnée par une éducation et une fréquentation nationales.

Da 14 vloaz Georges a guiteaz Lannuon evit mond da-ved e vam-goz — mam e vam — o chom en Raozon. Eno e peur-reaz e ziskamant en eur heuil tri bloaz c'hoaz ar skol primaér, ha d'an oad a seitek vloaz, en em lakeaz war ar vicher a horolacher, war behini e labour bepred.

**

Buez eur micherour evel-se na vefe ket dishenvel nemeur deuz buez meur a genvreur-all d'ezan *paneved* eun dra, tra pouezus, hag a ra gant ar vuez plen ha distrons-ze, eur vuez surzudushakaér, paneved, emonme, d'an haden a gouezaz en ene-ze, hag a lakeaz da ziwan ennan bod dispar ar Varzoniez brogar ar purra hag ar muia telennek.

Pa oa Georges ar Rumeur o labourat an horolachë-rez en Raozon, er bloavez 1900, — gwelit ama penoz tud partiet a bep avel a zigouez asamblez en hevelep kroazhent, — me a oa ive en kear-benn Breiz o studial war al lezennou.

A 14 ans, Georges quitta Lannion pour venir chez sa grand-mère maternelle qui demeurait à Rennes. Là, il acheva son instruction en fréquentant trois années encore l'école primaire, et à l'âge de 17 ans, il se mit sur le métier d'horloger, profession qu'il exerce toujours.

— o —

La vie de cet ouvrier ne différerait guère de la vie de bien d'autres du ses confrères, n'était un point, point capital, qui fait de cette existence droite et sans heurt une existence étonnamment belle, n'était, dis-je, le grain qui tomba dans cette émo et y fit germer la plante miraculeuse de la Poésie patriotique la plus pure et la plus lyrique.

Lorsque Georges Le Rumeur travaillait l'horlogerie à Rennes, en l'année 1900 — voyez par là comment des hommes partis des quatre vents se rencontrent au même carrefour — j'étudiais aussi le Droit dans la capitale de la Bretagne.

Sevel am oa great eno eur vreuriez etre ar Studierien vreton. Ar c'haeten *Ouest-Eclair* a oa hekleo hon bodadegou. Georges ar Rumeur, pa lenne ar rentadou kont euz hon dastumadegou breizad, a zante e wad o virvi. A greiz-holl, e teuaz da zonj d'ezan euz ar bloaveziou tremenet en Lannuon ; euz ar giziou breizek damwelet war ar maez evel en eun hunvre berr, euz ar iez klevet o tiston war ar marc'hallac'h, d'ar iaou... Hag e galon a skoe tacliou pounner en e vruched, evel da hopal d'ezan :

« Rumeur ! Sao 'n ez sao ! Petra c'hortozez evid mont da gaout da vreudeur ! »

Mez siwaz ! Daoust hag e vreudeur a anavezche anezan ? Na ouie poz brezonek a-bed ! Ne oa ket eur Breizad tre. Mankout a rea d'ezan an alc'houez aour a zigorche d'ezan peb dor.

E vennoz a oa great. Diski brezonek a rache. Ne chomaz ket da varc'hata.

J'y avais créé une fédération d'Etudiants bretons. L'*Ouest-Eclair* se faisait l'écho de nos réunions. Georges Le Rumeur, qui lisait les compte-rendus de nos séances bretonnes, sentait son sang bouillonner. Soudain il revécut les années passées à Lannion, les meurs bretonnes entrevues à la campagne comme en un songe rapide, la langue dont les accents avaient été entendus sur la grand' place, le jeudi... Et son cœur balta des coups très lourds dans sa poitrine, comme pour lui crier :

« Le Rumeur ! Lève-toi ! Qu'attends-tu pour te joindre à tes frères ? »

Mais hélas ! Ses frères le reconnaîtraient-ils ? Il ne savait pas un mot de breton ! Il n'était pas un Breton complet. Il lui manquait la clé d'or qui lui ouvrirait toutes les portes.

Sa décision était prise. Il apprendrait le breton. Il ne resta pas marchander.

E dammigou espérn a oe lakeat da goumananti da *Groaz ar Vretoned*, da *Gloc'hdi Breiz*, d'an *Herminik*, da brena gramadegou ha leoriou evid studial ar iez. Kemend ha ken bihan a reaz Georges ar Rumeur, ma c'halle lavaret daou vloaz goude, gant eur gwir lorzh :

« Mestroniet am euz iez ma Zadou ! Ar spered keltiek, adkavet am euz-han ! »

Neuze, leun a fizianz, mab bihan kemener koz Lannuon a ieaz da gaout Olier Sagory, rener Breuriez ar Studierien Vreton en 1903, ha war e c'houlen e oa digermet e-touez e genvroïz iaouank.

Adalek ar mare-ze, Georges ar Rumeur a zo bet eun harper feal hag entanet d'an *Emzao*.

En em lakaat a reaz da sevel rimou brezonek. Da genta e oant digompez ; mez heb eun tammik an Awen Naturel a oa ennan a gavaz he zu da vleunia en eur iez kizellet, c'houek, difazi. Hebdale, *Sonigou Ar Rumeur* a reaz tro ar wask vreizad. *Kloc'hdi Breiz*, *Kroaz ar Vretoned*, *Ar Vro*, a embannaz anezo.

Ses petites épargnes s'en allèrent en abonnements à *Kroaz ar Vretoned*, au *Clocher Breton*, à l'*Hermine*, en achats de grammaires et de livres pour l'étude de la langue, tant et si bien, que deux ans après, Georges Le Rumeur pouvait s'écrir avec une légitime fierté :

« J'ai recouvré la langue de mes pères ! L'esprit celtique je l'ai réacquis ! »

Alors plein de confiance, le petit-fils du vieux tailleur lannionais s'en fut trouver Olivier Sagory, qui dirigeait la Fédération des Etudiants Bretons en 1903, et sur sa demande, il fut reçu dans la compagnie de ses jeunes compatriotes.

Depuis lors, Georges Le Rumeur a été l'un des militants les plus fidèles et les plus enthousiastes du Mouvement.

Il commença par faire quelques vers bretons, d'abord avec difficulté puis petit à petit la Muse naturelle qui était en lui s'épanouit en une langue ciselée, parfaite, correcte. Bientôt les *Sonnets de Le Rumeur* firent le tour de la presse bretonne. Le *Clocher breton*, *Kroaz ar Vretoned*, *Ar Vro*, les publièrent.

Hag er bloavez 1907, e-pad goueliou Keltiek Sant-Brieck, Gorsedd an Drouized hag ar Varzed à zic'haouaz al labourer vúel-ze deuz e boan en eur aotrei d'ezan an titr a Varz hag ar Saë c'hlaz, da bere en deuz great abaoe kalz a enor.

**

Sethu ma ia brema leor kenta-ganet ar Barz "MATHALIZ" da zond dirag pobl Breiz-Izel.

Pobl Breiz-Izel a raio d'ezan digemer-mad, rag, ous-penn ma 'z eo skrivet gant eur micherour, dibaoit a leor a c'halle en kenneubeut a bajennou rei ken aliez a gentel.

Gallout a ran lavaret eo teurniet gantan deuz krec'h d'an traon : rag n'eo ket ar Sonigou hepken o deuz tal-voudegez dispar : ar Poltrefjou ive a zo bet dezignet gant « Mathaliz », dornet mad evel ma vo gwelet, ha seuvui dellidus a c'hourc'hennou an dud a anaoudegez, ma n'euz, en dezign evel en peb tra-all, en em c'hrêt e-unan.

En 1907, pendant les fêtes celtiques de Saint-Brieuc, le Gorsedd des Druides et des Bardes récompensa ce modeste travailleur en lui conférant le titre et la saie bleue de Barde, auxquels depuis il a fait tant d'honneur.

—o—

Voici maintenant que le livre premier-né du Barde "MATHALIZ" va paraître devant le public bretonnant.

Le public bretonnant lui réservera le meilleur accueil, car, outre qu'il est écrit par un ouvrier, peu de livres pourraient sous un si petit nombre de pages, fournir d'aussi nombreuses leçons.

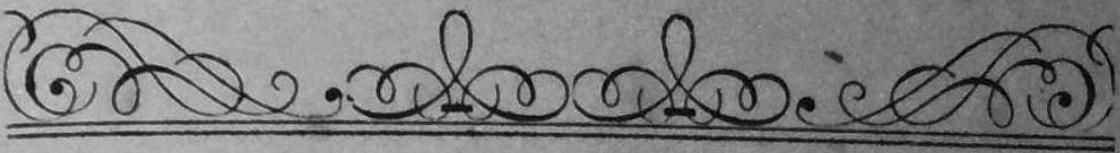
J'ajouterais qu'il est son œuvre de pied en cap ; car ce ne sont pas seulement les Sonnets qui ont une valeur remarquable : les Gravures ont été aussi dessinées par Mathaliz, bien doué, comme on le voit, et d'autant plus digne des éloges des connaisseurs, qu'en cette partie, comme en toute chose, il s'est formé seul.

En eul lenn *Breiz diwarvel*, gwitibunan a c'hall diskri penoz e teu eul labourer da veza, gantioul ha poan, eur Breizad rik, eur Barz awenet, hag eun Den, e lavaridigez ledanna ar gir.

Caidis Jaffrennou

En parcourant la *Bretagne Immortelle*, chacun pourra se rendre compte comment un fils du peuple, par la volonté et le travail, devient un Breton conscient, un Barde inspiré, et un Homme, dans l'acception la plus large du mot.

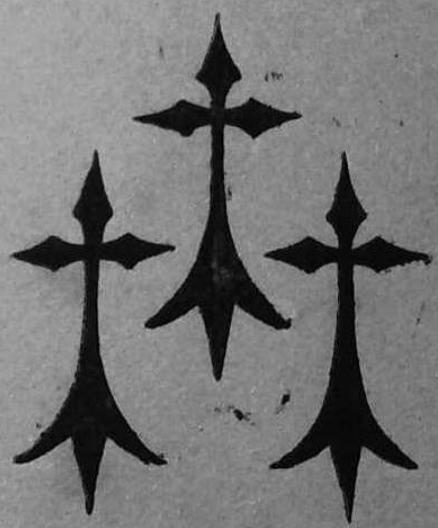

Ali berr

Al labour vuel-man a zo reizet hervez doare-skrivan « *Emgleo ar skrivanierien.* »

E-penn ar gwerzennou hepken em eus heuilhet ar frankiz lezet d'ar varzed, na petra 'ta, diwar-benn al lizerennou krenv pe vlot, d'è da glotan gwelloc'h a ze, kenkouls evit an daoulagad ha 'vit an diou-skouarn.

Kinnig

Kinnig

*Al levrig-man 'zo kinniget
D'an holl Arvoriz a labour
Da ziwall o Breiz venniget
Ouz kraban ar Gall enebour,*

*D'an holl Arvoriz a c'hoanta
Ober ganti eur Vro nerzuz,
Eur Vro goant 'mesk ar re goanta,
Eur Vro dishual, disézus,*

*Kinniget eo, dreist-oll, d'ar re
A zo en o fenn : d'ar Varzed
Leun a ouiegez ha pere,*

*Dindan sell ar bed souezet,
A stur ken dispar en eur mor
Du a rec'hel bag an Armor.*

BANNIEL BREIZ

Va hano barz

Va hano barz

*Mathaliz ! lezhano va gourdadou karet,
Lezhano o deus holl douget 'pad o bue
Gant kement a herder ! hag a zoug c'hoaz herie,
En kerig Lannhuon, va zad-koz enoret !*

*Setu em eus ive, d'am zro, da gemeret
'Vit bout va hano barz ! 'Keit m'en devo true
Ouz va zamm korfig paour an Ankou mud ha goue,
Ganin, hep fallaën, hep gwander, 'vel m'eo ret,*

*'Vi douget, m'hen tou kre ! O lezhano lirzin !
Lezhano dudius ! Rak war-zao e vezin,
Bemdeiz, evit difenn kalonek ha dalc'hmad,*

*Evit difenn ar Gwir, evit difenn ar Mad
Ha spered keltiek Breiz-Izel, va bro goant,
Ken hegaset herie gant ar Gall diskiant !*

Peden

Peden

*Yor (1) azeulet ! Yor galloudus !
O ! Kemer damant ouzomp-ni !
Lak an Esper da zihuni
En hon c'halonou hirvoudus !*

*D'hon barzed kadarn ro skoazel
Evit ma c'hellfont kas da vat
O Labour santel ha krenvàt
Spered enorus Breiz-Izel !*

*Ro, 'vel gwechall-goz, d'hon divrec'h
An nerz dall ret 'vit kaout an trec'h
War hon holl waskerien c'haro !*

*Skuz e'h omp o c'houzanv, o Mestr !
Ro d'imp-ni eur Vro digabestr
Pe ar maro !*

Gêñver 1910.

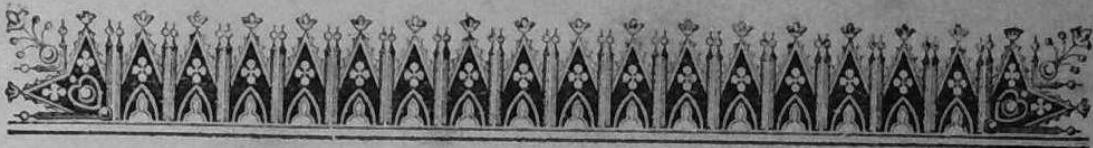
---

(1) Hano a veze grêt eus Doue gant barzed gwechall.

Karante-Vro

F• 2

Karante-Vro

*Ma ne vijen Breizad, Breizad 'karsen bezan !
Me 'garfe bout ganet en bro ar bleun melen,
Bro na baouez enni an avel da c'houezan
Hag ar barz da ganan nerzus war e delen !*

*Heuzusan tonkadur ! Ma vijen bet, siouaz !
Ganet en bro Chaskogn pe c'hoaz en Normandi,
En dra-ze pa zonjan broud garo an anwaz
En em ene a skorn peb elsen a zudi !*

*Rak eul lor'ch dizivez eo d'in bezan Breton,
Bezan mabig da Vreiz ! da Vreiz an dud pennek
Ha leun a galonder ! da Vreiz ar brezonek !*

*'Vit he meuli va mouez. heb arzao, a ziston...
O douar va zadou ! O Mam-Vro venniget !
Va c'halon 'zo 'vidout a garante karget !*

Ar Varzed

Ar Varzed

*Ar varzed a zo tud a furnez, a veoder
Ha pere 'deus touet, gant ar vrasan herder,
Da vont 'pad o bue difennourien dalc'hus
Ha goue Keltia goz o Mam-Vro dudius.*

*Ne grenont dirag man ! Ne stouont dirag den !
« Ar Gwir enep d'ar Bed ! » setu o youc'haden.
Labourat 'reont holl heb arzao, heb ehan
Da gelenni poblou Breiz-Veur ha Breiz-Vihan.*

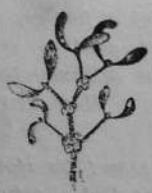
*Eus pleg-mor kér Dublin da ruiou koz Redon,
Eus tal briz ar Ben-Mor (1) da rec'hel ar Snowdon, (2)
O moueziou a entan ar c'halonou kerreiz. (3)*

*Derc'hel a reont stard bannielou an diou Vreiz
Ha 'vel gwechall gouenn c'hlan ar Gelteg disézus
A lak he holl esper en o youlou nerzuz.*

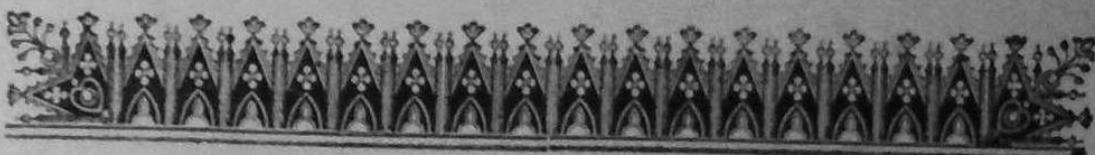
Eost 1905.

---

(1) Menez uhel a Vro-Saoz. (2) Gwyddfa en Keumraeg, menez a Vro-Geumry. (3) Kerreiz : klouar.

Devez hanv

Devez hanv

*Eun de, da ziskuizan goude eur bale hir,
Chalmet, ec'h azeïs en eur vrugeg joaïüs,
O c'henel oa an hanv, ha bannou dudius
An heol a beurdomme kein kalet ar veinhir.*

*War-c'horre pep tosen bagadou niverus
A zened a beure eur yeot leun a c'houez-vat
Hag en disheol tenval an dero, gant eurvat,
Ar mesér a zonje d'e goantiz chodou-ruz.*

*Ne oa dre-oll nemet géder ha levene :
Ar wenanen e-mesk ar bleuniou 'zafrone
'Keit ma nîje didrouz ar valafen zeder.*

*An evnig, evurus, a-bouez-penn 'richane,
Mouez ledan ar c'horn-boud 'zistone er pellder
Hag an holl hekleoiou, penfollet, a gane.*

Breiz̄ diwarvel

Breiz divarvel ⁽¹⁾

*Bro ar bleuniou melen, bro goz an delennou,
Bro sakr Nevenoe, o Breiz-Arvor ! evel
Reier da ôchou glan ha meinhir da lannou,
Te a zo heb arvar na doutans divarvel !*

*Ya, bro 'n engannou veur, broad leun a veurder,
Te a zo divarvel ! Da zouar avelek
A ro buez bepred, gant ar vrasan preder,
Da harozed viuel ha da varzed poellek,*

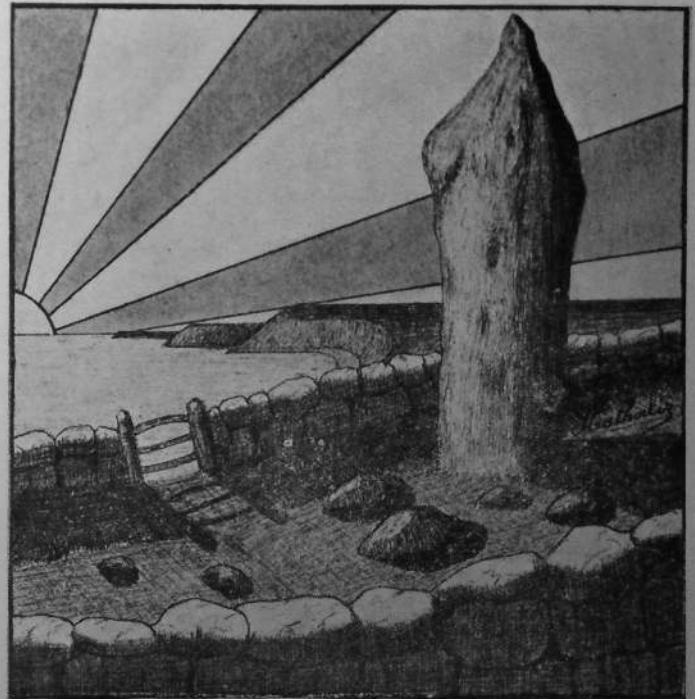
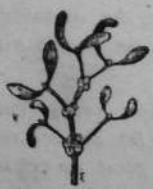
*Da wir varzed a ouenn, 'vel biskoaz aouennet,
A zihun, a entan, dre o gwerziou tanet,
Dre o zoniou tener hag o frezeg nerzus.*

*Kalon sur met klouar da Bobladig karet,
Ya, te 'zo, Breiz ar fe, divarvel, difêzus !
Padelez da Istor n'hall ket bezan torret.*

(Da heuilh)

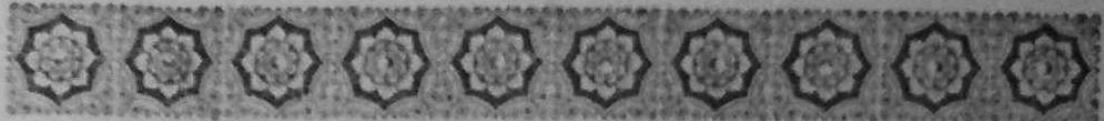

⁽¹⁾ Sonig bet loreet en 1912 gant « Unvaniez Arvor » en he c'hentskrivadeg soniou a c'hiz koz.

BREIZ DIVARVEL

Breiz diwarvel

Breiz divarvel

(Kendalc'h ha divez)

*Kaer n'eus da enebour diskianl ha bourdus
Kredi penôs brema n'out 'met eur c'horf maro
Dindan e hualou, n'eus forz ! mam c'haloudus,
Lez gant ar Gall digar e gredennou garo,*

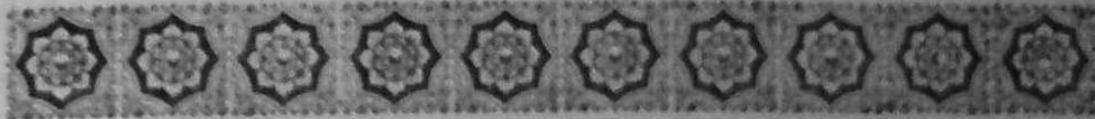
*Ha bez dînec'h ! Rak ni da viblen diniver,
Ni holl da vugale, da Vretoned leal,
Ez omp war-zao bemde prest d'ober hon never
A vrogarerien gwe, 'vel hon Tadou gwechall,*

*D'az mirout piz, heb aon, ouz dent al leoned,
Ouz an istrionkou don ha da skuilh gwad hon c'hreiz,
Gant dudi, mar d'eo ret, o Mam-Vro garet Breiz !*

*'N eur ziwall nan hepken da enor, da c'hened,
Nan hepken da yez ker ha da spered kerreiz
Met ive da c'hiziou ha da frankiziou reiz.*

Korventen

Korventen

*Ar mor a oa spontus da welet an delz-ze,
An avel 'us d'ezan, an avel gouez, torret
Ganti he chadennou, a yude, a c'houeze
Hag heb arzao outan a stourme fuloret.*

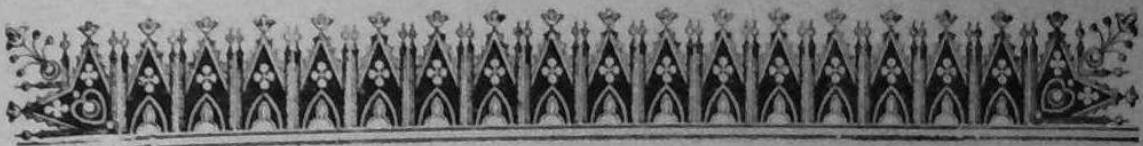
*Ar gwâgennou ken bras, ken teo ha meneziou,
Henvel ouz loened foll, 'n em zrailhe gant arach
Ouz keln garo ar reier du, hag o mouezlou
Nec'hus en em veske gant mouezlou an orach.*

*An touriou-tan uhel, dindan o zôllou kri,
'Vel pa vijent bet meo, 'horjelle ! Al lîstri,
Penfollet, d'o forziou a zirede buhan,*

*Ha me, aonik rag eun hevelep heuzusted,
'Zerre va daoulagad ! O ! nag eo 'ta bihan !
Nag eo dister an den dirag an divented !*

Pez a lavare George Sand

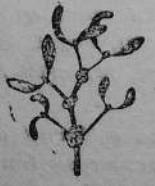
Pez a lavare George Sand

*Eur skrivanerez c'hall, goude vezan lennet
Oberou Kermarker a vanas estonet
Rak na ouie tam 'bet, emezi, 'oa en Breiz
Gwerziou ken ijinus, ken uhel ha ken reiz.*

*Ne ouie tamm e oa pobl rust ar Vretoned
Gouest da zevel barzonegou ken avenet
« Kinnig Nominoe « d'he zonj a oa kaeroc'h,
Mil gwech'vit an "Iliad," daoust d'han da vont berroc'h.*

*Dre-ze, leun he c'halon a zoujans ouz hon Gouenn
Hag ouz he lennegez, dre-oll hi lavare
Ar geriou nerzus-man : « Neb a zoug eur bluen,*

*Neb a gar e Vam-Vro hag a zo diere,
Pa zigoue d'han tremen e-biou da Vreizidi
'Dleche atô lemel e dok d'o saludi ! »*

Brec'h-Helian

Brec'h-Helian⁽¹⁾

*Pa vez bras an tomder, me gar neuze monet
Da zonjal pe da lenn en koat Brec'h-Helian.
Eno, en disheol fresk e zero, a glewan
O hirvoudi moueziou an Amzer dremenet.*

*Nag a varzed a-hed e wenojennou moan
O deus tôlet d'an nenv o barzaz entanet !
Nag a varc'heien têr ive a zo ganet
'N e greiz evit diwall enor hon Breiz-Vihan !*

*E lannou torgennek, e draoniennou lîrzin
Hag e runiou 'vir c'hoaz, dinam en o feuich don,
Koun padus Vivian, Arzur-Meur ha Marzin.*

*Hag evel pa oant beo, dour feunteun Baranton,
'N eur bokat d'e vrugou, a gan atô laouen,
Noz ha deiz, heb ehan, e dammig kanaouen.*

Gouere 1905.

---

(1) Brocéliande en galleg.

Henveledigez

Henvoledigez

*Breizaded a zo c'hoaz, dre vil, herie an de,
Ha na ouzont, allaz ! man eus ar pez a zell
Ouz Istor meuleudus ha kadarn Breiz-Izel,
O Mam-Vro, bet gwechall ken doujet koulskouude !*

*Ar re-ze pa ra goap oute ar Gall divez,
Pa lar d'ezo n'ez int 'met gouezidi pennek,
Pe pa dro kein d'ezo pa gomzont brezonek,
Ar re-ze holl a bleg o fennou gant ar vez !*

*Hogen ar Vreiziz rat, pere 'deus gant preder
Studiet 'n Istor-ze dreist an holl benniget,
O daoulagad a luc'h, a sked leun a herder*

*Ha dirag o flammou ar gwasker milliget
A zigor gant souez e veg ha buhanik,
A souz en eur grenan, evel eur plac'h aonik.*

Beure lirzin

Beure lirzin

*Drant ha lugernus, er pellder,
An heol a bign 'us d'ar mene
Ha, dihunet, va Bro seder
'Zell en eur bedi ouz an ne.*

*War he lannou, he farkou ed,
Eun ézen flour a c'houez... a c'houez...
Hag an evned o klask o boued
A vouskan laouen, hep paouez.*

*Ar brugou dister, llou gant gwad,
Ar bleuniou balan glizennet
A lôsk en-dro d'in o c'houez-vad*

*'Keit ma kerzan mezevennet,
Penn-baz en dorn, hag an ene
Peurleun a beuc'h, a levene.*

Yez ar Gelte

Yez ar Gelted

*Yez a gane gwechall war o zelennou dîr
Aneurin ha Gwenc'hlân, Ossian ha Marzin !
Yez a gan herie c'hoaz en o gwerziou lîrsin
Houva-Môn ha Berthou, Gwynn Jones ha Taldir !*

*Setu 'n eus c'hoant ar Gall d'az mougan en hon Breiz !
Hogen, ar paour-kêz zod ! Kaer 'n eus bezan nerzus,
Ne zeuio ket a-benn eus e dorset heuzus,
Kalonou birvidik 'lamm atô en hon c'hreiz !*

*Ha n'eo ket evit man ! Prest omp hiviziken
Da skuilh hon gwad beteg an divezan taken
Evidout mar d'eo ret, o yez koz ! o yez kaer !*

*Gallout 'rez 'ta bezan dinec'h ha dianken,
Rak en despet da youl milliget ar gwasker,
Enoret en hon touez, e vevi da viken !*

O Mor!

O Mor !

*O mor glas ! Mor traïtour ! Mor yud ! Mor disleal !
Pa glevan da goummou goapaiis o youc'hal
Tro-war-dro d'ar reier à c'houriz va Bro gêz
Raktal e sav d'am fenn tan ar vuanegez !*

*Nag a besketerien ! Nag a vordaïdi
A zebrez gant eurvat, siouaz ! Ha gant dudi
Ncg a zérrou c'houero da fuloriou direiz
A lak da ruilh ken puilh en holl dier a Vreiz !*

*Petra, lar d'in, 'zo kôz ma 'z out ken didrue
Ha ken fall e-kenver an Arroriz, mor goue ?
Penegwir droug ebet d'it biskoaz n'o deus grêt.*

*Spontus ha dinatur e kavan da grizder
Ha n'ez on ket evit kompres perag bepret
E karont ac'hanout gant kement a veoder ! (1)*

Hébre 1905.

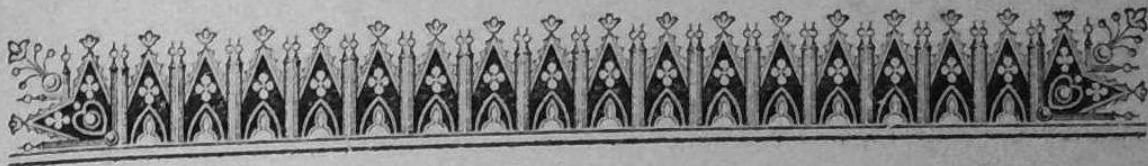
---

(1) Beoder : ardeur en gallek.

BREIZ D'AR VREIZIZ

An heuzusa tra

An heuzusan tra

*Heuzus eo gwelet ar mor braz
En e fulor en beg ar Raz
O lonkan laouen, hep true,
Ar pesketer leun a vue.*

*Heuzus eo gwelet en hon touez
An naon o ren, digar ha gouez,
Heuzus eo gwelet an orach
O trailhan ar vro gant arach,*

*Ha dirollet an doureier
O veuzi parkou ha tier,
Met heuzusoc'h c'hoaz eo gwelet*

*Arvoriz yud ha pengollet
O werzan da Vro-C'hall direiz,
Evit enoriou gwak, o Bretz.*

Va ene

Va ene

*Te da unan, Armor, eo bro va hunvreou.
Pa gousk an den, e-kreiz an noz du, va ene,
'Tresek da lanneter didrouz ha da voriou
A nij, heb aon ebet ouz yudou an arne.*

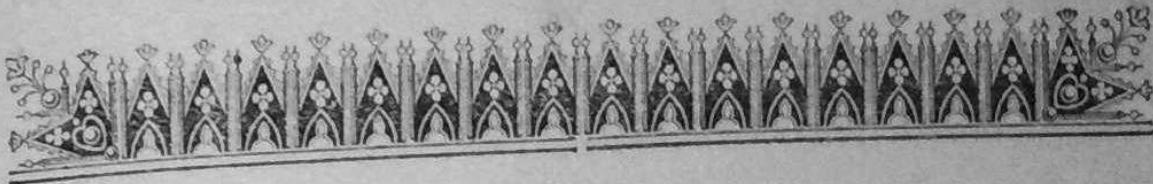
*Hag 'us d'ezo p'arru, diskenn a ra joaiüs
'Vit korolli 'samblez gānt an duzedigou,
Pe 'vit en em deurel en divrec'h lihaouïüs
Ar morwragez a gan war-c'horre ar gwagou.*

*Ha pa 'n eus tanveet awalc'h o lidou goue,
Muioch eget biskoaz naonek a visteriou,
Ec'h adkemer e nij en avantur-Doue*

*Beteg ma son kloc'h an dihun barz an touriou
Ha ma skuilh an heol aour, o sevel er pellder,
E vannou lugernus war an douar seder.*

Buezuzzed hon gouenn

Buezusded hon Gouenn

*Monumentchou ken orgouilhus ar Romaned,
Mac'herien koz hon ras, emaint holl dispennet.
Re hon Tadou, avat, o fennou a zav c'hoaz
En peuc'h al lanneier ken dinec'h ha biskoaz !*

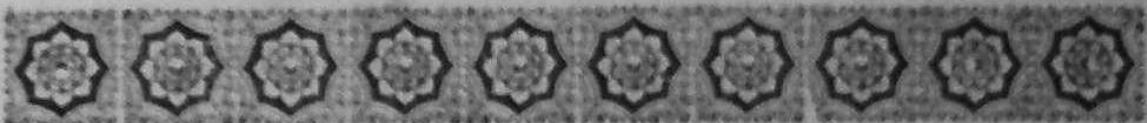
*O latin flour, nemet en ilizou hepken
Na zon mui ! Maro eo ive da virviken !
Elec'h hon langach-ni ken koz : ar brezonek,
A vez komzet atô 'n hon mêziou torgennek !*

*Hep poan ebet, erfin, an amzer 'zo bet trec'h
D'o spered fougeüs, daoust da nerz o divrec'h,
D'o galloud, d'o ijin ha d'o c'halonder goue !*

*Trec'h e vo memes tra d'hon gwaskerien herie ;
Ha dirak testeniou diskaret o brasder
Hon Gouenn a skedo c'hoaz nerzus ha dibreder !*

Stad al labourer-douar

Stad al labourer-douar

*Hetus-meurbet eo stad al labourer-douar.
Bevan a ra en peuc'h pell dimeuz safariou,
Pell dimeuz follentez ha diroll ar c'hérlou
En eur ganan laouen, rak hirvoudi ne oar.*

*Awechou koulskoude e labour a zo tenn
Hag eus e dal bero ar c'houezan a ziver,
Met leun eo a galon, avat, hag an never
Gant ar spi 'zo bepred awalc'h 'vit e zouten.*

*Mistri ebet n'en deus. E frankiz 'zo divent
Hag ér c'han ar mészou a nerza e skevent.
Labourat 'ra 'vel daou dre m'eo leun a yec'hed*

*Ha d'an noz, goude koan, e tiskuiz evurus,
En e di-soul, e-kreiz e vugale karus,
Dindan sellou kunv e bried.*

Dihunomp !

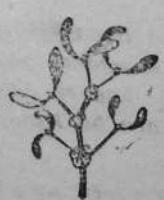
Dihunomp !

*Dihunomp ! O Kelted Breiz-Vihan ha Tramor !
Setu an amzeriou diouganet gant Marzin
O tonet ! Dihunomp ! hag en daou du d'ar mor
Unanomp hon daouarn ha kanomp holl, lirzin !*

*Kanomp holl, en eur vouez, ar « Vro goz ma zadou »,
Hon c'han broadel kaer ! ha diskwelomp timat
D'ar Zôzon ha d'ar Gall ha d'an holl Vroadou
Ez omp eur Ouenn atô ! eur Ouenn hag a zalc'h mat !*

*Diskwelomp d'é hon eus herie evel gwechall
C'hoant da vevan en peuc'h, disfank ha dishual,
'N hon c'hoajou koz dero, 'n hon lannou torgennek !*

*Dihunomp 'ta ! Deut eo an heur pôtred pennek !
Dihunomp ! ha war-zao ! War-zao evit hon Bro !...
Enez Aval a drid e-kreiz ar mor garo...*

Chalmou va bro

Chalmou va Bro

*Brasder divent ar mor ! kened al lanneier !
Koantiri lugernus ar mèziou alaouret !
Gouezder an ôchou gwerc'h ! peuc'h don ar c'hoajeier !
Na frealzus ec'h c'houi d'am ene glac'haret !*

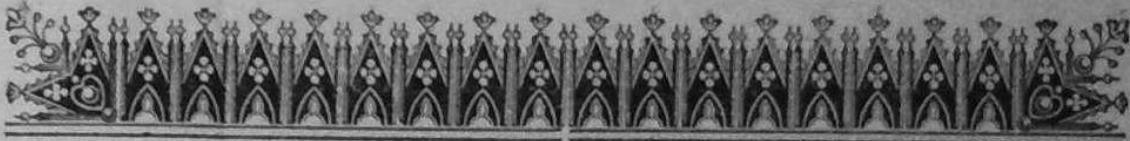
*Ma vije ret d'in-me ho tilezel da vat,
Ho tilezel 'vit mont 'trezek kériou Bro-C'hall,
Neuze va c'halon baour en em rannse avat
Ha den ouz ar maro na c'hellfe va diwall !*

*Met-se n'arruo ket ! Ho karout a ran re,
O chalmou diniver douar kunv va c'havel !
En ho krelz, heb arzao, ho kanin diere.*

*Ha va mouez larg, ouz mouez ar c'hoummou-mor henvel,
Evit-se, awechou 'n em rajo ken tener
Hag hini ar bugel o laret e bater !*

Kentoc'h mervell!

Kentoc'h mervel !

*O ! karomp ar Frankiz Bretoned herr ha goue !
Atô 'vit he diwall, atô bezomp war-zao !
Keit ma vezog animp eur c'houezaden vue
Stourmomp holl evitt, kalonek, heb arzao !*

*Na kri, na spontus eo, allas ! bezan karget
A chadennou, lenvan, huanadi c'houero
Ha gouzanv dirag sell an trec'her milliget !
Gwelloc'h ez eo mil gwech ha dousoc'h bout maro !*

*...C'hanta ! set' o deus c'hoant ar Fransijen direiz
D'hon brevi, d'hon flegan dindan o gwaskadur...
Ha lezel refomp 'nê, pôtred heb aon a Vreiz*

*D'ober d'o saltazi, hervez o flijadur ?
Nan ! Nan ! Kentoc'h mervel 'n eur enebi oute
'Vit bout, 'vel sklavourien, eun deiz, renet gante !*

D'eur C'henvreur

D'eur C'henvreur

*Ya, siouaz ! truezus eo herie stad hon Breiz
Ha Bretoned a zo hag a dro kein d'imp-ni
Barzed, o c'hoarzin goap ouz hon youlou ken reiz !
Met perag, o kenvreur ! perag falgaloni ?*

*M'hon deus kenvroïz fall ken ez eo eur zouez,
Re vat hon eus ive, asur, meur a hini,
Pere 'gar hon Labour hag a zelaou hon mouez !
Perag 'ta, o kenrreur ! perag falgaloni ?*

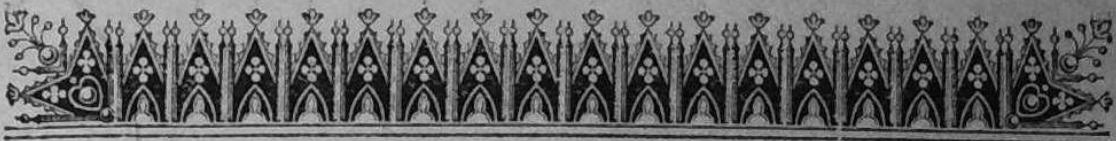
*Hon yez a zo muioc'h 'vit biskoaz enoret
Hag Istor hon Tadou studiet ha karet.
An amzeriou da zont 'zigor d'imp o divrec'h.*

*Perag 'ta, o kenvreur ! perag falgaloni ?
Hep-dale, kred anon, ar Spered Kelt 'vo trec'h
D'ar Spered Gall hudur a zinerz hon Bro-ni !*

BREIZ O TERRI HE CHADENNOU

Anken

Anken

*Ho tisheol a glaskan, o koajou koz dero !
Evit gouelan en peuc'h... rak an... Anken heuzus
He deus, hep trugarez ebet, rannet garo,
Siouaz ! va c'halon a ozac'h karantezus.*

*Warlene c'hoaz, bemdeiz, pleget war an ero,
Me a gane dinec'h ! me a gane trouzus !
Breman n'ez eus ganin 'met garmou ha daëro,
'Met huànadou yen ha klemmou truezus.*

*Breman ez on henvel ouz eur paour diskiant.
Peb youl a zo maro ennon kouls ha pep c'hoant
Ha nebeut-a-nebeut ar vuez am c'hvita !*

*Kement-se holl aboue an deiz meurbet iskiz
M'eo bet c'hoar va ene, va fried, va Marta,
Falc'het gant an Ankou e-kreiz he yaouankiz.*

Breiziz penn-kil-ha-troad

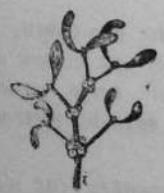
Breiziz penn-kil-ha-troad

*Te 'zonj d'it, Bro-C'hall, ez omp-ni,
Breiziz, eur goz ouenn dianket !
Ez omp holl, herie, gallekêt
Ha sentus oc'h da vestroni !*

*Holla ! Kement-se 'vat n'eo ket
Na ne vezo ! Breiziz leal
Hag anaoudek, Breiziz feal
Hepken ez omp ! ha nan Franked !*

*Hag an ene a drid 'n hon c'hrelz
Na drid atô 'met evit Breiz
Hon Mam-Vro gwir, heb eil, unik !*

*Gouvez mat eta, o Bro-C'hall !
Breiziz a-grenn 'omp 'vel gwechall
Eus a oueled hon c'halonik !*

O heol!

O heol !

*Heol aour ! roue an deiz ! Reder koant ha skedus !
O te hag a zisfi an arneou garo,
Falc'h kriz an Ankou yud ha c'houervder an daëro !
Eus a belec'h 'teu d'it da sklerijen badus ?*

*Pa darzez en dremwel, ar sterennou dister
En em guz en donder divent an nenvou glas !
Ha rouanez an noz ive 'dec'h trum, allas !
Diragout, o Prinz meur ken uhel ha ken térr !*

*C'hoarzin 'rez koulskoude d'hon elfennig Douar,
Beuzet-oll, noz ha deiz, en eur mor a c'hlac'har !
Da vannou tomm zoken 'had ennan ar vue.*

*Ha ni, e vibien wan, 'baouez da hirvoudi,
Meur 'wech, 'vit, anaoudek, kanan da veuleudi,
O heol madelezus ! karet 'vel eun doue.*

D'hon Breiz hepken !

D'hon Breiz hepken !

*Na me garfe gouzout perag eman Bro-C'hall
'N hon c'henver-ni Breiziz atô ken disleal !
Na me 'garfe gouzout perag ive a gar
Hon moustran ken digar !*

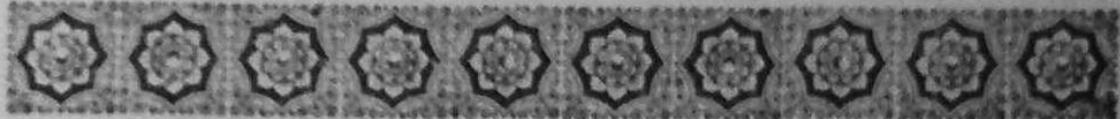
*Marteze ne gav kel d'ezi he deus gwechall
Hon Fobl brezelekêt awalc'h 'vit he diwall
Ouz c'hoanteziou diroll ha krabanou gwadek
Ar Zôzon galloudek ?*

*Marteze c'hoaz he deus gwarizi ouz hon yez,
Ouz hon lorc'h broadel pe ouz hon nerz zoken ?...
N'ouzon !... Met me a gred penôs hiviziken*

*E rije gwelloc'h d'imp renan hon tam buez
En eur virout hon gwad koulz hag hon holl veoder
D'hon Breiz karet hepken, 'vit kreski he c'haërdar.*

Reier Ploumanac'h

Reier Ploumanac'h

*An dibôtan reier eus Breiz hag eus ar Bed
A gaver 'nê sounnus en bro gaer Ploumanac'h.
An neb 'n eus o gwelet na c'hello ket hen nac'h.
Reier all par d'ezo n'ez eus neblec'h ebed.*

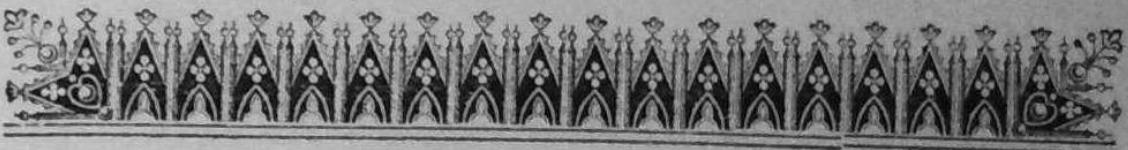
*Mesk-ha-mesk int bodet a-hed un ôchou gouez,
Henvel dimeuz loened heuzus-tre ha direiz.
Ar galon dirage a drid leun a efrez
Hag ar spêred a van abaf gant ar zouez.*

*O brud, pell amzer 'zo, a red an douar holl
Hag an estranjourien, bep hanv, 'zeu niverus
D'arvesti ouz o ment hag o stummou diroll.*

*Arvoriz ! bezet stad ennoc'h, bezet eûrus
Da gaout en ho Mam-Vro hevelep kaerderiou !
O diwallat gant nerz evel gwir denzoriou.*

824-851

824-851

*D'ar c'houlz-ze hon Mam-Vro, skedus en he c'haerder,
'Zave dispont he fenn 'mesk ar broadou all
Rak eun den a furnez, a youl, rener leal,
Nevenoe hanvet, he sturie gant preder,*

*Dre ijin e spered ha nerz e galonler
Izelât a reas holl rogoni Bro-C'hall.
Pa finve beg e viz hepken Charlez ar Moal
A grene damantus en despet d'e valc'hder.*

*Eun de, tost da Redon, (1) ar Fransijen direitz
Gantan oent brevet mik hag an de-ze da Vreiz
E kinnigas broiou neve pinvidik-mor.*

*Hon gourdadou he lezhanve « Tad an Armor »
Gant abeg rak hen eo a reas anesi
Ken meur hag a roas eur vue frank d'est.*

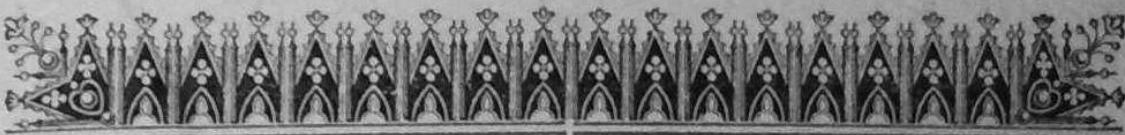
Gouere 1908.

---

(1) E kompezen Ballon, Even 845.

Serr-noz

Serr-noz

*A-hont, 'n eur c'helc'h gwadek, an heol ru baleer
A gouez ! hag ar zioulded war al lann a zisken
Asambles gant an noz. Ne glever breman ken
An hekleo o tridal ouz gwerzioù ar mesaer.*

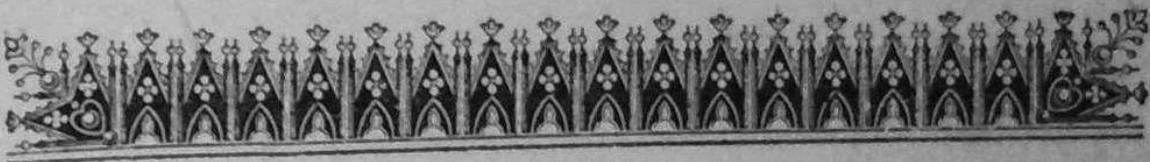
*Hep trouz, eun ézen flour meurbet a njij en êr.
Awechou, 'kreiz ar peuc'h, mouez pell ar gwagennou
A zav leun a anken ! hag o chlemadennou
A luskel dudius va ène hurreer.*

*En donderiou an nenv hep divez, goustadik,
E lligor ar stered o daoulagad lîrzin.
Gwener ha Meurz, dréist-oll, a zell skedus ouzïn.*

*Ha peb enkrez nijet, evit eur pennadik,
Pell diouz va c'hreuz, en em lakan, a vouez-izel,
Da ganan tenerik ar « C'housk, o Breiz-Izel ! »*

Adsavedigez Breiz

Adsavedigez Breiz

*E-tal eur bez digor, o ! planeden c'haro !
Ankouaet gant an holl, Breiz a huanade
Ha war he chodou kan e ruihe an déro
Heb arzao noz ha de !*

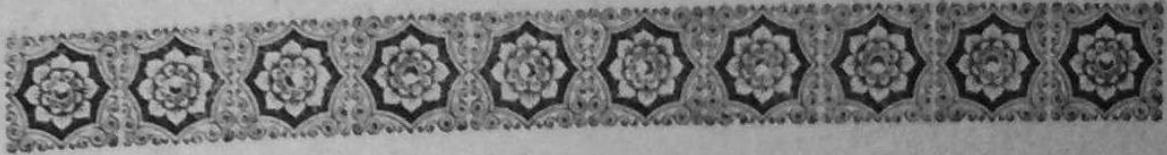
*An Ankou fall, outi a zelle digalon
Ha yud, pa zavas trum en peuc'h kuvv he mészou
Eur strollad niverus a Varzed a galon
Awenet o gwerziou !*

*Ha ken brao e kanent ! Ken brao ha ken lirzin !
Ma 'n lakas ive, d'he zro, da vousc'hoarzin
Ha memes da ganan gante, leun a veoder !...*

*Hag aboue 'us d'he fenn eun avél vividik
A c'houez ! Adkavet 'deus he lugern, he splannder
Hag eus he yaouankiz an ene birvidik.*

Ar glanvourez yaouank

Ar glanvourez yaouank

*Kenavo, tadic kêz ! Kenaro, mam garet !
Kenavo, mor trouzus, mor ha na welin ken !
Ochou gouez, reier du ha lannou alaouret,
Prajeier, hentchou kleuz, kenavo da viken !*

*Ar maro en-dro d'in, 'hed an noz, 'hed an de,
'Nij atô hag am 'spont ! Ha me ken pur, ken koant !
N'eus forz ! Barnet ez on da vervel. Koulshoude
Da vêvan eun tam c'hoaz, o ! nag em ije c'hoant !*

*Dreist oll breman pa ruilh an heol 'us d'ar mèziou,
Pa gan flour an evned, pa vleun ar meneziou,
Pa hirvoud an ézen, e-kreiz ar c'hoajou don.*

*Met an Ankou digar, allas Doue ! zo dall
Hag arc'hoaz 'vo klevet ar c'hleier o tintal,
En tour koz an iliz, eur c'hlaz yen evidon !*

Da Loeiz Kerzilin

Da Loeiz Kerzilin⁽¹⁾

*Gwerziour awenet Breiz-Vihan !
Krouer vuel an "Herminik" !
Te hag a ganas hep dihan
Hon Mam-Vro, war da zelennik !*

*Te ar mestr fur hag en deus groet
Kement a ziskibien feal !
Te hag a zo bet ken skoet
Gant eun tonkadur disleal !*

*Ankouez, herie, tristidigez
Ha poan-ene hag enhrezion
'Vit digemerout, gant dudi,*

*O Kerzilin ! Anaoudegez,
Karante wir, trugarezion
Ha doujans don ar Vreizidi.*

Ebrel 1912.

---

(1) Sonig savet evit eul levr gwerziou mouplet en enor d'ar barz
brudet-man.

Krenet!...

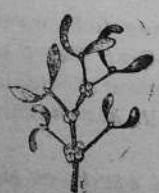
Krenet I

*Krenet war ho tiouhar tud lor'hus a Vro-C'hall,
Ha c'houï re a Vro-Zôz ! 'Glevet ket o you'hal,
Gant fulor gouez, peblou Keltia unanet
Enep d'ho nerz diroll, koz mac'herien daonet ?*

*'Glevet ket o trouzal e-kreiz al lanneier,
En donder ar c'hoajou mouez dir ar c'hlezeier ?
'Glevet ket, en pep lec'h, o kanan ar varzed
Iag o respontan d'ê an hekleoiou kuzet ?...*

*Krenet 'ta ! Krenet holl ! Tiranted an diou Vreiz.
Fin 'zo d'ho torfejou ha d'ho pue direiz.
O tihun 'man Arzur, flammou 'n e zaoulagad !*

*Krenet ! An de 'zo lost ma kerzo d'an argad,
Leun arre a veoder, m'ho trec'ho ha zoken
M'ho pouno tout er mêz e Vam-Vro da viken !*

Bro Gerne

Bro Gerne

*O bro goant a Gerne ! Bro an dud dir ! Lorc'h Breiz !
Bro lec'h e huanad, heb ehan ha hep reiz,
Kement a vammennou kuzet 'mesh ar reier,
Huvreet 'm eus erfin e-kreiz da lanneier.*

*Redet em eus ive da hentchou torgennek,
An arel en-dro d'in o c'houezan buhanek.
Treuzet 'm eus da barkou, da goajou ñon ha du,
'N eur gir, baleet 'm eus da véziou a bep tu.*

*Ha laouen on breman ! Evurus ha chalmet,
O Kerne ! Da gaerder en deus va estlammet
Ken em eus touet chom e skeud da veneziou,*

*Pell diouz ar Gall ha pell diouz e follentezioù,
Da renan va bue, didrouz ha dibreder,
En eur denan da lêz mezurius, (1) mam seder !*

Gwengolo 1904.

---

(1) Mezurus : Magus, bividik.

Youlou ar Vreiziz

Youlou ar Vreiziz

*Ar Vreiziz a sell d'é gwelet o langach kaer
Doujet gant àn estren ! Disket d'ar vugale.
'N o skollou, ha komzet eus eur penn d'egile
Eus o gourenez ker !*

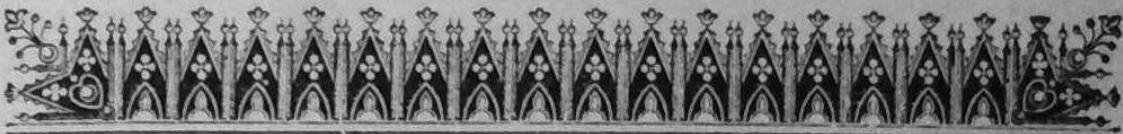
*Ar Vreiziz a sell d'é mirout krenn o giziou !
En em unani start 'vit bezan didrec'hus
Ha gwelet o tridal o bannielou luc'hus
War lein o meneziou !*

*Ar Vreiziz a fell d'é bout gante o-unan,
Renet gant poell, hervez spered o Gouenn, ha nan,
Evel emaint herie, enep d'ar skiant-vat !*

*Ar Vreiziz a sell d'é, erfin, gwelet o Bro,
'Mesk ar broadou meur, o kemer renk du vat,
Nerzus 'vel he reier ha sonn 'vel he dero !*

Da Germarker

Da Germarker

*Enor da Germarker ! Breton rik ha barz mat,
Enor ! Enor d'ezan !*

*A-dreuz d'ar c'hantvejou gant herder ha dalc'hmat,
O Breiziz a galon ! Dalc'homp sonj anezan.*

*E oberou dispar hâ gouiek ha founnus,
War hon lizeradur*

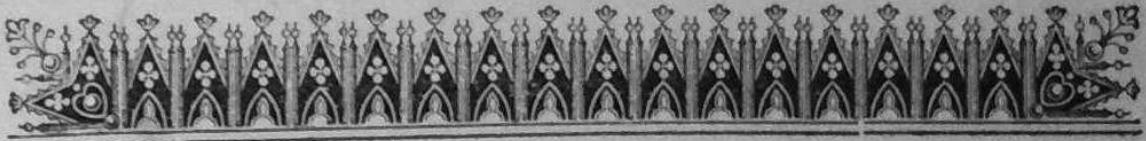
*A dôl atô, a skuilh eur c'hloar ken lugernus
M'o deuz erez outi ar Fransijen hudur.*

*Diskwelet 'n eus d'ar Bed pegen kaer eo hon yez,
Ha penôs n'ez omp ket, pell ac'hane, tud gouez,
Met eur Bobl ijinus, reiz, fur ha karadek.*

*Setu aze perag e tleomp 'n e genver
Bezan leun a zoujans, Arvoriz anaoudek !
Enori e envor 'zo 'vidomp eun dever.*

Breiz hag he mibien

Breiz hag he mibien

*Me gav d'in nan eus ket eur Vro,
Er Bedig-man, ken azeulet
Gant he mibien ha Bro galet
Ar brugou ruz hag an dero.*

*N'eus forz pelec'h war an douar
Emaint divroet, o ene
D'he c'houn a drid gant levene
Gant karantez ha... gant glac'har.*

*Pa en em gavont entrezo,
En o yez kaer, ken c'houek d'ezo
Son he giriou, eo a gomzont.*

*Ha leun o c'halon a veoder
Da veuli Breiz o mam seder,
Holl a-gevred, ne baouezont.*

Esper Brizeuk

Esper Brizeuk

*An Ankou yud am galv ! Mervel 'ran dibreder,
Sevenet ganin-me eun ober talvoudus
A hargàso eun deiz, er-mèz va Bro seder
He gwasan enebour : ar Spered Gall bourdus !*

*Ma 'z on ar c'hentan barz ne vezin ket avat
An hini divezan ! Dre forz lenn va gwerziou
Ar Vretoned 'zeuio d'en em anaout ervat
Ha da garout o Breiz, he yez aour, he giziou.*

*Ha neuze en o zouez barzed a ziucano
Dre gant ! Ha war o lerc'h, ouz son o zelenno,
Ar bobl a-bez d'an Treç'h a gerzo gant eurvat !*

*O Doue ar Gelted ! Eus da Wenved (1) lusfrus
Da welet-ze, 'ròk pell, em eus an Esper vat
Ha gant an Esper-ze e varvan evurus.*

Genver 1909.

---

(1) Gwenved : Bed gwenn, paradoz ar Gelted koz.

LEVRANEZ BREIZ HA KOG BRO-C'HALL

Me gar...

Me gar...

*Me gar al lannou bras gant o bleuniou melen,
Gant o reier uhel ha gant o brugou ruz.
Va c'halon, pa zellan oute, lam evuruz
Em c'hreiz, ha va ene a drid 'vel eun delen.*

*Me gar ar c'hoajou don, ar c'hoajou koz dero,
'Lec'h e vouskan en peuc'h al lapousedigou,
'Lec'h e voud an ézen mesk an delioutigou,
'Lec'h e ouel da zerr-noz ar c'haouenned garo.*

*Me gar ive meurbet, me gar ar meneziou,
Gwir vrannon men a skuilh dalc'hmat, gant largente,
O doureiter trouzus ha fresh war ar méziou.*

*Met, kant mil gwech muloc'h, diventan karante !
Me gar an "hini c'hlas", me gar, me gar ar mor,
A yud, a groz, a gan, tro-war-dro d'am Armor.*

Lorc'h a zo ennon

Lorc'h a zo ennon

*Bro nerzus an dud dir ! Bro galet ar reier !
'Vidon da vout ganet pell diouz da lanneier,
Da Vrezoneg, yez aour, koant evel na zo ket,
Me, ma unan, en daouzek miz, 'm eus he disket.*

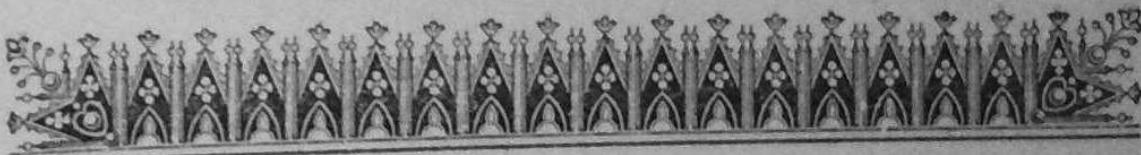
*'M eus he disket, o Breiz-Izel ! 'vit da ganan,
'Vit da veuli 'vel m'eo dleet, hag entanan,
Dre va zonetennou, kalon da vibien vat
Enep d'ar Fransijen o gwaskerien divat.*

*'M eus he disket evit da garout muioc'h c'hoaz
Hag ive 'vit kompreñ gwelloc'h eget biskoaz
Holl gaérderiou kuzet ha dinam da ene....*

*Breman va c'halonig 'zo leun a levene,
O Breiz ! Ken lorc'hus on o c'houveout ar yez
A gomze gwechall-goz an delennerien gouez !*

Man da c'hortoz

Man da c'hortoz

*Dilezet em eus krenn politik zod ar Gall !
Mar plich d'ezan bout ru, pe glas, pe du, pe gwenn,
Pe disliou, ze avat a zo d'in-me engal,
Rak fians 'bet n'am eus en mac'her koz hon Gouenn !*

*Er Gampr, hon c'hannaded a zo skuiz o pedi
Anezan, heb arzao, da rei eun tamm frankiz
D'hon Bro zantel na ra nemet huanadï
War o foan didalvout ha war he stad iskiz !*

*Anat ez eo ha sklér n'hon eus-ni Bretoned,
Man ebet da c'hortoz eus e beurz 'met krizder,
Gwap, disandaoudegez, rogoni ha tennder.*

*Beteg an deiz e-lec'h ma vefomp unanet
Ha n'hon do 'met eur youl ! Neuze 'vat e c'hellfomp,
Hep goulen digantan, kemer pez a garfomp !*

Huvre ha gwirionez

Huvre ha gwirionez

« *Va daoulagad skuilhet daëro,
An teatr breton 'zo maro
Dilezet-mik ha hep true
Gant va broïz, allas-Doue !* »

*N'eus ket gwall-bell setu penôz,
E hirvoude da hanter-noz,
'Kreiz eun huvre foll ha direiz,
Eur skrivanier brudet a Vreiz...*

*Hogen, abret eus ar beure,
Atô dindan gwask e huvre,
Dihunet erfin pa zavas*

‘*N e gampr-labour petra gavas ?...
« Eur grugel peziou-c'hoari kaër
Neve-zavet en hon Yez ker !* »

AR MENE-BRE

Mene-Bre

Mene-Bre

*O menez meur ha gouez ! O menez gloriis !
Bez alaouret Gwenc'hlant ! Tron uhel sant Herve !
Gant doujans ha gant lorc'h, en o gwerziou neve,
An holl varzed a veul da gaerder dudius !*

*Mene-Bre ! O menez barzonius an Tregor !
Ouzit pa zellan-me, pell diouz va c'halonik,
Melkoni ha preder a dec'h kult buhanik
Ha d'an Awen, raktal, va ene a zigor !*

*Te eo, o menez sakr ! Gwyddfa (1) hon Bretoned ;
Kermarker ha Luzel, Yann ar Gwenn ha Rannou
O deus evet, eun de, eus dour da vammennou.*

*Ha setu, marteze, perag o deus kanet
Ken tener ha ken brao ha ken reiz war eun dro,
Epad o buez holl, Breiz-Vihan o Mam-Vro !*

Du 1902.

---

(1) Parnass barzed Cymru.

An amzer 'c'hall tremen...

An amzer 'c'hall tremen...

*Pontkallek ha Montlouis ! Talhouet ha Dukouedik !
Broadelerien valc'h ! Harozed virvidik !
Hoc'h hanoiou a zo da viken garanet
En kalonou ar Vretoned !*

*Rak n'hellont kel ankouât ho peus 'pad ho pue,
'Vit Frankiz o Mam-Vro, heb arzao, stourmet goue,
Na kennebeut ez oc'h bet 'vit-se dibennet
Gant ar Gall yud en kér Naoned,*

*Gant ar Gall kri, gant ar Gall zod, gwir den a breiz,
Entanet a gounnar bewech ma tigor Breiz
D'an Esper kuvv he daoulagad leun a zéro.*

*An amzer 'c'hall tremen, ouz he heuilh ar maro
Hep trugare, 'neus forz, merzerien veuleudus !
Etouez ar Vretoned, ho koun 'zo peurbadus.*

Va c'hoantiz

Va c'hoantiz

*Biken daoulagad ar merc' hed
N'am lakfont da huanadt
Rak da Vreiz-Izel 'm eus roet
Va holl gurante gant dudi.*

*Chalmou shedus ar merc' hed kaer,
'Vel re ar bleunioù 'zo marvel !
Elec'h re Vreiz, va c'hoantiz ker,
A zo padus ha diwarvel !*

*Kerdinigou va zelennig
Ha nervennou va c'halonig
A zaskren (1) 'viti, a gevred*

*Hag a zaskreno hep paouez
Ha hep fallat, 'hed va buez,
Rak feal d'ezi 'vin bepred !*

Meurz 1909.

---

(1) Daskrenan ; vibrer en galleg.

Mestr ha mevel

Mestr ha mevel

*Me a zonj d'in avat ez on o huvreal !...
Penôs, Breton, te a garfe bout digabestr
Ha dieub ? ha terri va nerz hag an hual
A zo stag ouz da dreid ? Holla ! d'it me 'zo mestr.*

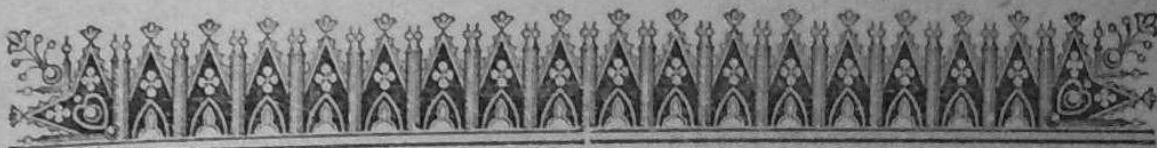
*Selaou mat kement-se, o den rust ha dibenn !
Ya, d'it me a zo mestr ! ha d'in te 'zo mevel !
Diragon serr da veg ha pleg izel da benn
Ha dilez 'vit va heuillh koz douar da gavel !*

*Dilez 'vit va zervich pried ha bugale !
Ha kerz da vrezeli evidon hep-dale
Er broiou gouez marvel evit kreski va gloar !*

*Goude, mar bez beo c'hoaz, me az rekompanso
'Vel m'eo dleet en eur... brometi d'it al loar !
Ha mutoc'h en ez Preiz, mutoc'h, me az preso !*

Bannie Breiz

Banniel Breiz

*O banniel benniget ! Arouez digailhar Breiz !
Beweuch ma sellan ouz da herminigou flam,
Beweuch va c'halonig a wir Vreizad a lam
Gant fouge ha gant stad ha gant dudi em c'hreiz !*

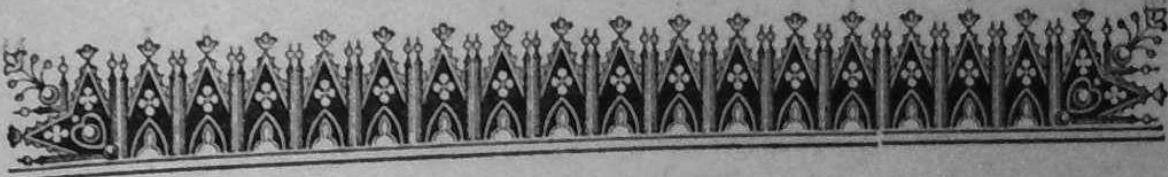
*Pa strakez en avel me 'gred eo va Mam-Vro.
A glevan o c'hervel he mibien hirvoudus
D'en em unani start 'vit bezan galloudus
Hag heb aon dirag nerz ar Fransijen c'haro !*

*Hec'h ene 'n ez plegiou a zaskren birvidik,
Ar Vreiziz a dle 'ta, en dro d'it, 'n em strollan
Hep gortoz tam ebet ha hep troïdellan.*

*Ma fell d'é kaout eur vro nerzus ha pinvidik
En amzer da zonet, beo-buek 'vel gwechall
Ha dieubet a-grenn eus damani Bro-C'hall.*

An amzeriou 'zo arru

An amzeriou 'zo arru

*O ! na pebez dudi ! Na pebez souge reiz !
A garg hizio an de kalonou ar Gelted !
O ! na pebez gêder ! Na pebez joaiüstet
A ren erfin e-touez bugale an drou Vreiz !*

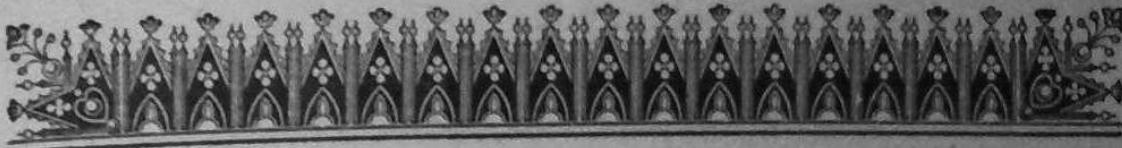
*Lec'h o deus, evit gwir, lec'h o deus da vezan,
Muioc'h eget biskoaz, evurus ha lirzin
Rak an amzeriou kaer diouganet gant Marzin
A zo arru ! Dija Iverzon ar vrasan*

*Eus o broiou kadarn, Iverzon, bet kouezet
Ken izel, 'man dirag an holl-ved souezet
O paouez adkavout he frankiz a wechall.*

*Ha gant eun nerz neve, breman he c'hoarezed
Kymru ha Skoz ha Breiz ha memes Kernewall
A ôz ire, dindan bleinadur ar varzed,*

An emgann meur hep laz o rento dishual.

Enez Heussa

Enez Heussa

*E-kreiz mor brumennus an hanter-noz, kollet,
Enez Heussa, enez an heuzusded, evel
En eur c'havel a hun ! heb arzao luskellet
Gant krozmol ar c'hoummou ha yud gouez an avel.*

*'Mesk he reier, goloet holl a vorvrini,
E vev pôtred hardiz, heb aon rag an arne
Ha merc'hed koant hâ fur met leun a velkonî
Ha gant broud an anken strasilhet o ene.*

*Rak tro-war-dro d'ezi ar morwragez daonet
A gan flour hag a chilm dre zellou entanet
O c'halonou da galz eus he mordaïd,*

*Pere, eun deiz pe zeiz, en em dôl gant dudi
'N o divrec'h 'vit gallout (hervez an danevel)
Tanjât eur pennadig d'o c'harante marvel !*

Errata

Kentoc'h mervel ! *lenn* :
Bretoned her ha goue.

Anken, *lenn* :
Evit gouelan en peuc'h... rak an Anken heuzus

O Heol ! *lenn* :
ha c'houeroder an déro.

Adsavedigez Breiz, *lenn* :
ma 'n em lakas ive

Man da c'hortoz, *lenn* :
goap, disanaoudegez, rogoni ha tender

Huvre ha gwirionez, *lenn* :
Va daoulagad skuilhet déro

Tôlen ar Zonigou

Tôlen

*Kentskrid
Ali berr
Kinnig
Va hano barz
Peden
Karante-Vro
Ar Varzed
Devez hanv
Breiz divarvel (1)
Breiz divarvel (2)
Korventen
Pez a lavare George Sand
Brec'h-Hellian
Henveledigez
Beure lirzin
Yez ar Gelted
O Mor !
An heuzusan tra
Va ene
Buezusded hon gouenn
Stad al labourer-douar
Dihunomp !
Chalmou va bro
Kentoc'h mervel !*

*D'eur c'henvreur
Anken
Breiziz penn-kil-ha-troad
O heol !
D'hon Breiz hepken !
Reier Ploumanac'h
824-851
Serr-noz
Adsavedigez Breiz
Ar glanvourez yaouank
Da Loeiz Kerzilin.
Krenet !
Bro Gerne
Youlou ar Vreiziz
Da Germarker
Breiz hag he mibien
Esper Brizeuk
Me gar...
Lorc'h a zo ennon
Man da c'hortoz
Huvre ha gwirionez
Mene-Bre
An amzer 'c'hall tremen...
Va c'hoantiz
Mestr ha mevel
Enez Heussa
Banniel Breiz
An amzeriou 'zo arru
Errata
Tôlen*

Peur-voulet
an 11 a viz Genver 1913
En ti JAFFRENNOU, Mouller
en Keraez, Kerne
— war baper great —
en ti VALLÉE, Benac'h

MOULLET EN TI

KERAEZ (Breiz Izel)